

РЕДИТЕЉ ДАРКО БАЈИЋ ПОВОДОМ РИМЕЈКА ИЗЛОЖБЕ,

Фото приватна архива

ИЗЛАЗ Сликарство је продужило живот Милошу Бајићу, који је насликао и своју животну сапутницу Даницу

Мама Даница сирашно мучена, шајша усјео

В. Црњански Спасојевић

НЕМАЧКИ војници звали су га "дроблица за кости" због округлости која је владала иза жица: око 7.000 Срба, поред осталих затвореника из 40 земаља, изгубило је током Другог светског рата живот у концентрационом логору Маутхаузен, близу Линца, у Аустрији. У Првом светском рату, само у овом логору који је тада припадао Аустроугарској, страдало је око 8.500 Срба.

- Сликар Милош Бајић један је од оних који су преживели тај, један од најозлоглашенијих логора. Његова импресивна платна, која симболизују отпор мрачним данима, празним порцијама и логорашким бројевима, посетиоци могу да погледају до 27. новембра на изло-

жби "Маутхаузен 106621", у Дому Војске, у Београду. Филмским језиком речено, у питању је римејк истоимене изложбе од пре 50 година - каже његов син, редитељ Дарко Бајић.

У дневницима, који су такође изложени, Милош Бајић, иначе први апстрактни сликар у бившој Југослави-

” У озлолашеном Маутхаузену појубљено око 7.000 Срба

ји, описује логорску свакодневицу. Једном приликом, каже, есесовци су довели на "апел плац" два бледа исцрпљена затвореника, у робинјашкој пругастој одећи, који су претходно покушали да побегну. Због исцрпљености нису далеко одмакли. У траг

су им ушли хундфухрери (вође паса). Око 15.000 логораша окупило се на звиждук пиштаљке на "апел плацу".

"Ухваћени бегунци стајали су испред њих и мирно гледали у правцу планинског масива, полузатворених очију и отворених уста. Везани вуџаци отимали су се и пропињали. А онда су их одвезали. Први налет паса, други, трећи... Крв је избиле са чела, образа, рамена, падали су комадићи растргнуте одеће, а бегунци су још неко време стајали усправно, без гласа, пре него што су сасвим пали на земљу", сећа се сликар.

ПРЕ него што ће проћи кроз голготу аустријског логора, Милош је пре рата био левичар, али не и члан КПЈ. У Ваљевски партизански одред отишао је као антифашиста. Четници су га заробили с једним бројем сабораца 1943, у планинском селу близу Мионице.

- Били су затворени у некој школи, када је дошао сељак из краја, симпатизер четника, и тражио двојицу Мионичана да му помогну на имању. Јавио се човек ког је мој отац звао Марић, из Мионице. Милош се премисљао да ли и он да се јави, и на крају је искорачио. Био је то само један, али судбоносан корак који му је спасао

ПРВИ ДОКУМЕНТАРАЦ СА 17

ЗАНИМЉИВО је да је Дарко Бајић свој први аматерски документарни филм урадио са 17 година, управо када је сазнао детаље из очевог логорашког живота. Ових дана завршава свој други, овога пута дугометражни филм, на исту тему.

- Милош је шпитио децу и своје студенте, па о Маутхаузену дуго није причао. Многи су били изненађени изложбом 1967. Неки јер су тек тада сазнали да је био у логору, а критика зато што је кренуо у ликовну авантуру и окренуо се фигуративном експресионизму. Био је то његов протест против злочина, не само оног који је преживео. Ова, по свему изузетна сликарска дела, и данас плене модерним изразом, али и упозоравају на "зло које се поново враћа и опомиње" - каже Бајић.

ПОСЛЕ ПЕДЕСЕТ ГОДИНА, СЛИКАРА МИЛОША БАЈИЋА - "МАУТХАУЗЕН 106621", У ДОМУ ВОЈСКЕ У БЕОГРАДУ

МОЈИ ОТАЦ И МАЈКА СУ СЕ ЗАЉУБИЛИ У ЛОГОРУ НА БАЊИЦИ

СЕБАЊЕ Дарко Бајић показује радове свог оца у Дому Војске

Фото П. Мирнџ

да преживи Јоліошу лојора у Аустрији ■ Представљен и дневник о ужасима заточеништва

живот - каже Дарко Бајић. И Марић и газда Мионичанин прећутали су да Милош није из тог краја. После неколико дана, остале ухапшене другове четници су стрељали. Пошто је сељак требало да их врати по окончању радова, Милош је једне ноћи побегао. Два дана је, скривајући се, пешице ишао до Београда.

интервенције, али његова страст за сликањем коштала га је слободу. Пријавио се на конкурс на Ликовној академији, захваљујући чему га је открила Специјална полиција и ухапсила. После полицијске тортуре, пребачен је у Бањички логор. И управо ту је живот победио смрт - случајни сусрет - десила се невероватна љубавна прича.

Моја мајка Даница, по речима њених другарица, страшно је мучена. Специјална полиција ухапсила ју је као седамнаестогодишњу илегалку. Толико су је злостављали да је неколико пута падала у несвест, а затим и у кому. Мислили су да је мртва и бацили је у каду полицијског купатила док не дође доктор да констатује смрт - прича Дарко.

ЛЕКАР се већ окренуо да изађе, када је крајичком ока видео да Даница помера мали прст. Само то је успела, али и то је било довољно да је лекар пребаци у стационар на Бањници. Ту су се и упознали - Милош, који је ту привремено боравио као плућни болесник, и Даница. Испоставило се да ће то бити љубав за цео живот, иако су им се путеви врло брзо разишли. Она је пребачена у хелију смрти, а он у хелију из које ће, уз

ИЛЕГАЛА Слике Милоша Бајића настале у Маутхаузену

ознаку "повратак непожељан", отићи у Маутхаузен. - Мајка је причала да су Немци улазили у хелију увече да прочитају имена оних које ће ујутро бити стрељане. Били су то њени

преживео захваљујући цртежима. Нацртао их је више од 150 (велик део изложен је у Дому Војске). Када су сазнали за његов дар, логорашки који су радили у амбуланти и на евиденцијама живих

” Милош у лојору нацртао 150 цртежа, велики део изложен у Дому Војске

најтежи тренуци у животу. Ноћ је проводила са другарицама које су чекале зору и одлазак пред стрељачки строј. Даница до краја није проговорила, па су је оставили живу ваљда мислећи да још свашта има да исприча - каже Дарко.

А Милош је у Маутхаузену

и мртвих, у командантури, прошверцовали су му папир и пресовани утаљ, а затим и оловке у боји. Помогли су му лекар из логорске амбуланте Драгомир Барта, касније један од најпознатијих историчара у Чехословачкој, и Хрвоје Мачановић, познати спортски коментатор.

У МАУТХАУЗЕНУ је убијено 126.000-250.000 људи (логорске власти су део документације уништиле, а многи су ликвидирани по кратком поступку). Логорашки су радили у каменолому и на копању подземних тунела, у које су смештани прави производни погони више од 120 немачких фирми, а затим и на тим машинама. Умирли су од глади, исцрпљености и болести. Преживели би само они који су били у стању да раде и само дотле док могу да раде. Остали би скончали у гасној комори, крематоријуму или од инјекције бензина убризганог у срце. Сваки пут кад би стигао транспорт свежерадне снаге, стари логорашки били би ликвидирани.

У самом крематоријуму налазила се мртвачница у којој је било мртвих готово до врха. Из тога транспорта је један човек, човек-број, изашао из крематоријума и го отишао у бараку. Чули смо да се спасао и остао жив. Не знам ни који је број, ни које је народности, али подвиг је учињен. Донет до ужарене пећи, освестио се и кренуо у неку од оближњих барака. Све се одвијало као нека надреална сцена, али то је била стварност, несхватљива у тој тако прецизно контролисаној машинери-

ји", писао је Милош Бајић. Уз пријатеља Љубомира Зечевића (касније директора ТВ Београд), успео је да сачека ослободиоце, у мају 1945. Њих двојица су током логорована ископали ров и ту, у противпожарном апарату, крили цртеже. Да су их открили, били би стрељани.

ОЗНА

ПО повратку у Београд, Озна је преживеле из Маутхаузена привела на разговор, интересовајући се како су преживели. Љубомир Зечевић је у сведочењу за Дарков документарни филм "Маутхаузен 106621", чија је монтажа у току, сведочио да су се према њима понашали као према ухапшеним есесовцима.

- Уметност продужава живот не само онима који се тиме баве, већ и онима који су у безизлазној ситуацији и траже разлог зашто да живе. Мом оцу је та линија његових цртежа под претњом смрти дала енергију да остане жив и сачува сведочења о најмонструознијим злочинима - каже Дарко.

А онда је једног дана Милош на улицама ослобођеног Београда угледао Даницу. И тако је живот опет победио, и поново их спојио... ■

ЈОШ пре рата имао је проблема са туберкулозом и једним плућним крилом, што је у ратним условима ескалирало. По доласку у Београд завршио је у болници, где се повезао са илегалном организацијом. Скривали су га и после лекарске